

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəlblər üçün, gülən üzlər üçün,
heyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

Ürək ver:

İNSANI YAŞADAN NƏDİR?

(hekayələr)

LEV TOLSTOY

Rus dilindən tərcümə:

Zahid Sarıtorpaq

Koordinator: Amin
Redaktor: Azad YAŞAR
Korrektor: Turac ELDARQIZI
Tərtibatçı: İsmayıl SÜLEYMANLI
Art-direktor: Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ
Cildin dizayneri: Bayram QAFAROV

Лев Николаевич Толстой
ЧЕМ ЛЮДИ ЖИВЫ? (*рассказы*)

Lev Nikolayeviç Tolstoy
İNSANI YAŞADAN NƏDİR? (*hekayələr*)

Bakı, “Parlaq İmzalar” Nəşriyyatı – 2023, 200 səh. / II nəşr

© Лев Николаевич Толстой / 1872-1895

© Parlaq İmzalar MMC / 2021

Kitabın bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 108
Klassiklər seriyası | 17

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f @ /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: “AVE PRINT” MMC
Çap tarixi: 17.08.2023
Sifariş: 04(22)/23

Lev Tolstoy 1828-ci il sentyabrın 9-da Rusiyanın Tula quberniyasının Yasnaya Polyana malikanəsində anadan olub. Uşaq yaşlarında öncə anasını, daha sonra atasını itirib. 1844-cü ildə Kazan Universitetinə daxil olaraq Şərqi dilləri üzrə təhsil almağa başlayıb, lakin ikinci kursda təhsilini yarımçıq qoyaraq doğma kəndinə qayıdıb.

1863-69-cu illərdə ilk irihəcmli romanını – “Hərb və Sülh”ü yazıb. 1873-77-ci illərdə isə bir qadının faciəvi taleyindən bəhs edən “Anna Karenina” romanı üzərində çalışıb. Sonuncu böyük romanı “Dirilmə” isə 1899-cu ildə çap olunub. Tolstoy “İvan İliçin ölümü” əsərini 1886-cı ildə qələmə alıb. Böyük yazıçının sonuncu romanı “Hacı Murad” isə 1912-ci ildə, ölümündən sonra çap olunub.

Lev Tolstoy 1910-cu il noyabrın 20-də “Astapova” stansiyasında pnevmoniyadan dünyasını dəyişib.

Zahid Sarıtorpaq 1957-ci il mayın 11-də Şamaxı şəhərində anadan olub. 1981-87-ci illərdə Moskvada M. Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunda təhsil alıb. “Üfürülmüş çırağın ruhu”, “Tək işığın haləsi” şeirlər kitabının və “Əlifba bayramında qətl”, “Dərdin sarı çəpkəni”, “Kül”, “Qarğa marşrutu”, “Quşların intiharına ağlamayın”, “Köhnə mücrüyə elegiya” romanlarının müəllifidir.

Zahid Sarıtorpaq ingilis klassiki Con Miltonun “İtirilmiş cənnət” və “Qaytarılmış cənnət” epopeyalarını, Artur Rembonun, Fransua Moriakin seçilmiş əsərlərini tərcümə edib. Bundan əlavə, Qöte, V. Skott, C. Coys, M. Prust, C. Steynbek, B. Pasternak və bir sıra başqa dahilərin əsərlərindən nümunələr onun tərcüməsində Azərbaycan dilində işıq üzü görüb.

Mündəricat

İNSANA ÇOXMU TORPAQ GƏRƏKDİR? _____	9
İNSANI YAŞADAN NƏDİR? _____	33
İKİ QOCA _____	67
TANRI HƏR ŞEYİ GÖRÜR, AMMA SƏBRİ BÖYÜKDÜR _____	99
İLYAS _____	115
AĞA VƏ NÖKƏR _____	125

İNSANA
ÇOXMU TORPAQ
GƏRƏKDİR?

I

Şəhərdə yaşayan böyük bacı özündən kiçiyin yanına – kəndə gəlmişdi. Böyük bacı şəhərdə bir tacirə, kiçik bacı isə öz kəndçisinə ərə getmişdi. İki bacı oturub çay içir, söhbətləşirdilər. Böyük bacı öz şəhər həyatını tərifləyib lovğalanmağa başladı. Orada necə sərbəst və gözəl yaşadığından, gəzib-dolandığından söz açdı, uşaqları necə geyindirib-bəzəməsindən, yediyi şirniyyatlardan və içkilərdən, xizək sürməsindən, səyahətlərə çıxmasından, teatrlara getməsindən danışdı.

Bunlar kiçik bacının qüruruna toxundu və tacir həyatını aşağılayıb, öz kəndli güzəranını tərifləyib ucaltmağa başladı və dedi:

– Şəxsən mən öz həyatımı səninkinə dəyişmərəm. Burda cah-calalsız yaşasaq da, heç bir qorxu-hürkümüz yoxdur. Siz yaxşı yaşasanız da, bir gün qazanır, bir gün

İnsanı yaşadan nədir?

də itirirsiniz. Məsəl var, deyərlər: şər – xeyrin böyük qardaşdır. Bəzən də belə olur: bugünkü varlı günü sabah dilənçiyə çevrilir. Bizim kənd həyatı isə daha etibarlıdır: kəndlinin ömrü uzun olmasa da, canı qıvrıqdır, qazancı çox deyil, amma qarnı həmişə toxdur.

Böyük bacı da öz sözünü dedi:

– Toxluğa bax bir! Donuzla, buzovla əlləşmək doyrur, yəqin, sizi! Nə ziynətiniz var, nə xərcliyiniz! Ərin nə qədər çırpınıb-çapalasa da, siz də, uşaqlarınız da elə bir peyin-püynlə əlləşərək ölüb gedəcəksiniz.

Kiçik bacı dedi:

– Nə olsun ki?! İşimizin adı budur. Əvəzində istədiyimiz kimi yaşayırıq, heç kimə əyilmir, heç kəsdən də qorxmuruq. Siz isə şəhərdə yolunuzu azaraq ömür sürürsünüz: bu gün safsan, sabah isə çirkaba bulaşırsan. Bir də gördün, sənin ərini kimsə qumara, ya da şəraba dadandırıb, başdan çıxartdı, hər şey bir anda puç olub getdi. Belə şeylər az olur yəni?!

Sobanın üstündə uzanmış ev yiyəsi Paxom arvadların söhbətlərini eşidirdi.

– Bunlar həqiqətdir, doğrudur, – deyirdi. – Bizim qohum-qardaş elə ağılları kəsəndən bəri torpağın altını üstünə çevirməklə məşğuldurlar, ağıllarına başqa bir fikir gəlməz. Bizim tək dərdimiz də odur ki, torpağımız azdır! Əgər çox olsaydı, mən indi heç kimdən, heç iblisdən də qorxmazdım!

Arvadlar çay içə-içə geyim-kecimdən də söz açdılar, qab-qacağı yığışdırıb, yatmaq üçün uzandılar.

İblis isə sobanın arxasında oturub, bütün söhbətə qulaq asırdı. Sevindi ki, kəndlinin arvadı ərini öz tərifiylə elə bir lovğalıq həddinə çatdırdı ki, kişi – torpağı çox olarsa – heç iblisdən də qorxmayacağını ağılından keçirdi.

“Yaxşı, – düşündü iblis, – buna hələ baxarıq. Mən sənə istədiyini qədər torpaq verəcəm. Səni verdiyim o torpaqla da ələ alacam”.

II

Kəndlilərlə yanaşı, o kənddə bir varlı xanım da yaşayırdı. Onun yüz iyirmi desyatin¹ torpağı vardı. Əvvəlcə kəndlilərlə yaxşı yola gedirdi, heç kimi incitmirdi. Sonradan mülkiyyətini idarə etsin deyə, o, istefaya çıxan bir əsgəri işə götürdü və o, kəndliləri cərimələməyə başladı. Paxom bir az ehtiyatsızlıq edən kimi at çovdarlığa təpilir, inək bağ-bağçanı sümürür, danalar isə yaşıl biçənəkliyə soxulurdu. O isə bütün bunlara görə cərimələnirdi.

Paxom cərimələri ödəyir, hirsini evdəkiləri söyübdöyməklə soyudurdu. O, yay uzununu bu darğanın üzündən bir xeyli ziyana düşmüşdü. Yem ehtiyatına heyifi gəlsə də, indi mal-qarası həyətdən çölə çıxmayanda sevinirdi, çünki hər cür qorxu-hürküdən uzaq olduğunu bilib, arxayınlaşırdı.

Qışda bir xəbər dolaşdı ki, xanım torpaqlarını satır və hansısa bir dalandar böyük yoldan bəridəki sahələri almağa razılaşıb. Kəndlilər bunu eşidəndə dilxor olub,

¹ Desyatin – 1,092 hektara bərabər torpaq sahəsi – Tərc.

İnsanı yaşadan nədir?

təəssüf etdilər. Düşündülər ki, “dalandar torpaqları satın alsa, cərimələrlə onları bu xanımdan daha betər bezdirəcək. Kəndlilər isə bu torpaqlarsız yaşaya bilməzdilər, hamısı ona bağlı idi”. Hamilılıqla xanımın yanına gedib, torpaqları dalandara deyil, onlara satmağı xahiş elədilər. Söz verdilər ki, ondan çox pul ödəyəcəklər. Xanım razılaşdı. Kəndlilər elliklə razılığa gəldilər ki, torpaqların hamısını satın alsınlar. Bununla bağlı bir-iki dəfə bir yerə yığışsalar da, ortaq dil tapmadılar. Aralarına iblis girdiyinə görə heç cür razılığa gələ bilmədilər. Belə qərar alındı ki, birlikdə yox, ayrı-ayrılıqda və kimin nəyə gücü çatırsa, o qədər sahə alsın. Xanım bununla da razılaşdı. Paxom qonşusunun iyirmi desyatin torpaq aldığını və ödəyəcəyi pulun yarısını hissələrlə verəcəyini xanımla razılaşdığını eşitdi. Paxıllığı tutdu. Düşündü ki, “bunlar bütün torpaqları alacaqlar, mənə heç nə qalmayacaq”. Arvadiyla məsləhətləşməyə başladı:

– Camaat alır, – dedi. – Biz də gərək on desyatin alağ. Yoxsa günümüz qara gələcək. Cərimələr boğaza yığıb məni.

Fikirləşdilər ki, bəs necə alsınlar. Yüz rublları vardı; dayçanı, arıların yarısını satmışdılar, oğullarını da işə qoymuşdular, bacanaqdan borc almaqla, pulun yarısını beləcə düzəltdimşdilər.

Paxom pulu yığdı, torpağı seçib-sonalayıb bəyəndi, meşəlik ərazidən on beş desyatin torpaq almaq qərarına gəldi və xanımla sövdələşməyə getdi. On beş desyatin torpağın qiymətini öldürüb ucuz qiymətə aldı və behini verdi. Şəhərə gedib, mülkiyyət kağızını alandan

sonra pulun yarısını ödədi, qalanını isə iki ilə verməyi öhdəsinə götürdü.

Beləliklə, Paxom bir torpaq sahibi oldu. Borca toxum alıb əkin sahələrinə səpdi, yaxşı da məhsul yığdı. Bir ildə həm xanıma, həm də bacanağına olan borcunu ödəyib qurtardı. Paxom mülkədara çevrildi. Öz torpaqlarını əkib-becərdi, orada ot biçdi, ağaclardan payalar düzəltdi, mal-qarasını otardı. Bir vaxtlar, indi daimi özünə məxsus olan bu torpaqları şumlamağa və ya cücərən tarlalara, biçənəklərə baxmağa gələndə, sən deyən, fərəhlənməzdi. Ona elə gələrdi ki, torpaqlarda otlar tamam ayrı cür göyərir, güllər tamam başqa cür açılır. Vaxtilə buralardan keçəndə torpaqda heç bir dəyişiklik hiss eləməzdi, özlüyündə “nə olasıdır, – deyərdi, – adi torpaqdır da”. İndi isə elə bil torpaq tamamilə dəyişib, ayrı cür olmuşdu gözündə.

III

Paxom sevinc içində yaşayırdı. Hər şey yaxşı olma-
lıydı, amma kəndlilər onun taxıllığında və biçənəklərində gününü göy əskiyə düyürdülər. Nə qədər dil-ağız eləsə də, bunun qabağını ala bilmirdi: gah çobanlar biçənəyə mal-qara salır, gah da gecələr atları taxıllığa buraxırdılar. Paxom hər dəfə onları özü qovub-çıxarır, sahiblərinin günahından keçir, heç kəsi qınamırdı. Sonra lap boğaza yığıldı, qəza mərkəzinə şikayət etməyə başladı. Anlayırdı ki, kəndlilər bunu bilərəkdən deyil, öz sahələri az olduğuna görə edirlər. Bununla yanaşı, düşü-
nürdü ki, bunları “cəzasız qoymaq olmaz, yoxsa hər şeyi tələf edərlər. Onların mütləq dərslərini vermək lazımdır”.